

KPSS VATANDAŞLIK · ÜNİTE 1 / 8 · HUKUK BAŞLANGICI

Hukukun Temel Kavramları:

KPSS Hap Bilgi

Bu ünite
23 çıkmış soru (2014-2024)
bu bloktan yılda ~3 soru
23 ÖSYM tuzağı

KPSS'de vatandaşlıktan her yıl **9 soru** geliyor;
ÖSYM'nin kılavuzuna göre **3'ü** hukuk başlangıcından.
ÖSYM 2014-2024 arasında bu üniteden **23 soru** sordu:
sınav başına ortalama iki.

Soruların çoğu **Medeni Kanun**'dan: ehliyet, erginlik, hısımlık, dernek, velayet. Kalanı hukuk kuralının türleri, normlar hiyerarşisi, hakkın korunması ve borçlar.
ÖSYM'nin sorduğu her bilginin yanında sorulduğu yıl yazıyor.

1 ÖSYM bu üniteden ne sordu?

23 sorunun 9'u tek konudan geldi: Kişiler ve aile: ehliyet, erginlik, hısımlık, dernek.

Kişiler ve aile: ehliyet, erginlik, hısımlık, dernek ■■■■■■ 9 soru

2016 Dernek en az kaç kişiyle kurulur? 2016 Kendi fiiliyle hak kazanma, borç altına girme
2018 Erginlik kural olarak neye bağlı? 2019 Adını değiştirmek isteyen nereye başvurur?
2020 Ana-babanın ergin olmayan çocuk üzerindeki yetkisi 2021 Kiminle kan hısımlığı yoktur?
2021 En az 7 kişi, kazanç paylaşma dışı amaç 2022 Hangi erginlik mahkeme kararı istemez?
2024 Hak ehliyeti ana rahminden, hangi koşulla?

Hak, iyi niyet ve hakkın korunması ■■■■■■ 5 soru

2014 Tehlikeden kurtulurken ilgisiz birinin malına zarar
2015 Otelcinin ödenmeyen ücret için eşyayı tutması
2018 Özen gösterip engeli bilmemek: hangi kavram?
2023 Rehin, nafaka, mülkiyet: hangileri devredilir?
2023 Hakkın kötüye kullanılması yasağı nerede?

Eşya ve borçlar hukuku ■■■■■ 5 soru

2017 Kullanma, yararlanma, tasarruf: hangi ayni hak?

2019 Sözleşme, haksız fiil, sebepsiz zenginleşme

2020 Hangisi sözleşmeyi kesin hükümsüz kılmaz?

2022 (iptal) Taşınmaz haklarını gösteren devlet sicili

2023 Tazminat haksız fiilin hangi unsurunu giderir?

Hukuk kuralının türleri ve normlar hiyerarşisi ■■■■ 4 soru

2014 Yönetmelik, KHK, tüzük: üstten alta sıra 2015 "Ayın ortası 15'i" hangi tür kural?

2017 Danıştay incelemesinden geçen düzenleme

2024 Üç Borçlar Kanunu hükmü, üç kural türü

Yıllar 2014-2024 KPSS Genel Kültür testlerinden; "2022 (iptal)" ÖSYM'nin iptal edip yenilediği 2022 oturumu.

Soruların metni ÖSYM'nin telifinde olduğu için burada yok; sorulan bilgi notlarda **KPSS 2019** gibi bir damgayla, sorulduğu yılla işaretli.

② Hukuk Kuralları ve Normlar Hiyerarşisi

Hukuk kuralını öbür kurallardan ayıran

- Din, ahlak ve görgü kuralları da davranışı düzenler; hukuk kuralının farkı **devlet gücüyle desteklenen yaptırım**.
- Yaptırım türleri: ceza, cebrî icra, tazminat, hükümsüzlük, iptal.
- Hukuk kuralı genel, soyut ve süreklidir: tek bir kişiye ya da tek bir olaya göre yazılmaz.

Dört tür hukuk kuralı

EMREDİCİ

Aksi kararlaştırılmaz

Kamu düzenini, ahlakı ve zayıfı korur. Örnek: zamanaşımından önceden feragat edilemez; müteselsil borçlulardan birinin feragati ötekilere karşı ileri sürülemez.

KPSS 2024

TAMAMLAYICI

Boşluğu doldurur

Taraflar bir konuyu düzenlemediyse devreye girer; düzenledilerse onların sözü geçer.

YORUMLAYICI

Sözü açıklar

Tarafların belirsiz ifadesini anlamlandırır: ayın başı 1'i, ayın ortası 15'i, ayın sonu son günüdür.

KPSS 2015

TANIMLAYICI

Kavramı tanımlar

Bir kavramın ne olduğunu söyler: Borçlar Kanunu'nda mal değişim sözleşmesinin tarifi gibi.

KPSS 2024

⚠ ÖSYM tuzağı

"Ayn ortalas ı denince 15'i anlaşılır" kuralı **yorumlayıcı**: tarafların sözünü açıklar. Bořluk doldurmadığı için tamamlayıcı, aksi kararlaştırılabildiğı için emredici değıl.

KPSS 2015

Normlar hiyerarşisi bugün: yukarıdan aşağı

- 1 **Anayasa**: en üstte; kanunlar Anayasa'ya aykırı olamaz (md. 11).
- 2 **Kanun** ve usulüne göre yürürlüğe konmuş **milletlerarası antlaşma** (kanun hükmünde).
- 3 **Cumhurbaşkanlığı kararnamesi**: kanunla gelişirse kanun uygulanır; kanunda açıkça düzenlenen konuda çıkarılamaz.
- 4 **Yönetmelik**: Cumhurbaşkanı, bakanlıklar ve kamu tüzel kişileri çıkarır.
- 5 **Genelge, tebliğ, yönerge**: idarenin iç düzenlemeleri, en altta.

↳ 2014'te sorulan eski sıra: **KHK** → **tüzük** → **yönetmelik**. 2017 değışikliğıyle KHK ve tüzük Anayasa'dan çıktı; yürürlükteki eskileri kaldırılana kadar geçerli. **KPSS 2014**

Tüzük neydi?

- **Bakanlar Kurulu** çıkarırdı: kanunun uygulanmasını göstermek ya da emrettiğı işleri belirtmek için, kanunlara aykırı olmamak ve **Danıştay incelemesinden** geçmek şartıyla. **KPSS 2017**
- Cumhurbaşkanı imzalar, kanunlar gibi yayımlanırdı. 2017 değışikliğıyle Bakanlar Kurulu da tüzük de kalktı.

Hukukun kaynakları

- **Asıl kaynaklar**: yazılı hukuk (Anayasa, kanun, Cumhurbaşkanlığı kararnamesi, yönetmelik) ve yazısız hukuk (**örf ve âdet**).
- **Yardımcı kaynaklar**: yargı kararları (içtihat) ve bilimsel görüşler (doktrin).
- Kanunda uygulanacak hüküm yoksa hâkim önce **örf ve âdete**, o da yoksa kendisi kanun koyucu olsaydı koyacağı kurala göre karar verir (TMK md. 1).

③ Hak, İyi Niyet ve Hakkın Korunması

Hakkın türleri

- **Mutlak hak** herkese karşı ileri sürülür (mülkiyet, kişilik hakları); **nispi hak** sadece belirli kişiye (alacak hakkı).
- **Kamu hakları** kişiyle devlet arasında (seçme-seçilme, dilekçe); **özel haklar** kişiler arasında.
- **Devredilebilen haklar** hukuki işlemle ya da mirasla başkasına geçer; **kişiye bağlı haklar** geçmez. **KPSS 2023**

Devredilir mi?

DEVREDİLİR

Malvarlığı hakları

- Mülkiyet hakkı
- Rehin hakkı
- Alacak hakkı
- Mirasla da geçer

DEVREDİLMEZ

Kişiye bağlı haklar

- Nafaka hakkı
- Velayet
- Oturma hakkı
- Seçme ve seçilme hakkı

↳ **Rehin** ve **mülkiyet** devredilir; **nafaka** kişiye bağlı olduğu için devredilmez. **KPSS 2023**

Dürüst davranma mı, iyi niyet mi?

TMK MADDE 2

Dürüst davranma

- Hakları kullanırken, borçları yerine getirirken
- Ölçü: dürüstlük kuralları
- Hakkın açıkça kötüye kullanılması korunmaz

TMK MADDE 3

İyi niyet

- Hak kazanırken engeli bilmemek
- Asıl olan iyi niyetin varlığı
- Beklenen özeni göstermeyen iddia edemez

↳ Hakkın kötüye kullanılması yasağı **dürüst davranma** kuralının içinde (TMK md. 2).

KPSS 2023

İyi niyetin ölçüsü

- Durumun gerektirdiği özeni gösterdiği hâlde hakkın kazanılmasına engel olan durumu **bilmemek: iyi niyet.** **KPSS 2018**
- Kanun iyi niyete sonuç bağladıysa asıl olan iyi niyetin **varlığı**; özen göstermeyen kişi iyi niyet iddia edemez.

Hakkını devlet yerine kendin koruyabildiğin üç durum

HAKLI (MEŞRU) SAVUNMA

Saldırganla karşı

Saldırıcı defederken saldırıcının kendisine ya da malına verilen zarardan sorumluluk doğmaz.

ZORUNLULUK (IZTIRAR) HÂLİ

Tehlikeden kurtulmak

Kendini ya da başkasını, kendi yaratmadığı bir tehlikeden kurtarıırken olayla ilgisiz birinin malına zarar vermek; tazminatı hâkim hakkaniyete göre belirler.

KPSS 2014

HAKKINI KENDİ GÜCÜYLE KORUMA

Kolluk yetiğemezse

Devletin yardımı zamanında gelemeyecekse kişi hakkını kendisi korur. Örnek: otelcinin, ödenmeyen ücret için müşterinin bıraktığı eşyayı alıkoyması (hapis hakkı).

KPSS 2015

⚠ ÖSYM tuzakı

Iztırar hâlinde zarar gören, tehlikeyle **ilgisi olmayan üçüncü kişi**; haklı savunmada zarar gören **saldırganın kendisi**. Otelcinin eşyayı alıkoyması ise ikisi de değil: **kendi hakkını kendi gücüyle koruma**. KPSS 2014

④ Kişiler ve Aile: Ehliyet, Erginlik, Hısımlık

Kişilik nasıl başlar, nasıl biter?

- 1 **Ana rahmine düşme**: çocuk hak ehliyetini bu andan kazanır, ama **sağ doğmak** koşuluyla. KPSS 2024
- 2 **Sağ ve tam doğum**: kişilik başlar.
- 3 **18 yaşın doldurulması**: erginlik. KPSS 2018
- 4 **Ölüm**: kişilik sona erer.

Hak ehliyeti mi, fiil ehliyeti mi?

HAK EHLİYETİ

Haklara sahip olabilmek

- Her insanda var, herkes eşit
- Ana rahmine düşünce, sağ doğmak koşuluyla
- Ölümle sona erer

FİİL EHLİYETİ

Kendi fiiliyle hak kazanmak

- Kendi işlemiyle hak edinir, borç altına girer
- Şart: ayırt etme gücü
- Şart: ergin olmak
- Şart: kısıtlı olmamak

↳ Bizzat kendi fiiliyle hak kazanma ve borç altına girme iktidarı: **fiil ehliyeti**. KPSS 2016

Erginliğin üç yolu

YOL

NASIL?

18 yaşı doldurmak

Kendiliğinden; Medeni Kanun erginliği kural olarak buna bağlıdır **KPSS 2018**

Evlenmek

Kendiliğinden: evlenen küçük ergin olur **KPSS 2022**

Ergin kılınma (kazai rüşt)

15 yaşını dolduran küçük, kendi isteği ve velisinin rızasıyla, mahkeme kararıyla **KPSS 2022**

Evlenme yaşı

- 17 yaşını doldurmayan evlenemez; 17 yaşındaki küçük yasal temsilcisinin izniyle evlenir.
- Hâkim olağanüstü durumda ve pek önemli bir sebeple 16 yaşını dolduranın evlenmesine izin verebilir.

⚠ ÖSYM tuzağı

"Kişinin isteği ve velisinin rızası" tek başına erginlik vermez: **mahkeme kararı** şart. 18 yaş ve evlenme ise kararsız, kendiliğinden ergin kılar. **KPSS 2022**

Ad ve hısımlık

- Adın değiştirilmesi **haklı sebeple** ve sadece **hâkimden** istenir; karar nüfus siciline işlenir. **KPSS 2019**
- **Kan hısımlığı**: biri öbüründen gelenler arasında (üstsoy-altsoy: anne, çocuk, torun) ve ortak kökten gelenler arasında (yansoy: kardeş, teyze, amca, kuzen). **KPSS 2021**
- **Kayın hısımlığı**: eşlerden biri ile öbür eşin kan hısımları arasında; evlilik bitse de sürer.
- **Eşler arasında hısımlık yoktur**: ne kan ne kayın hısımları. **KPSS 2021**

Velayet mi, vesayet mi?

VELAYET

VESAYET

Ana ve babanın yetkisi

Devletin atadığı vasi

- Ergin olmayan çocuğun şahsı ve malı üzerinde
- Kısıtlanan ergin çocuk da altında kalabilir
- Yasal sebep olmadıkça alınamaz

- Velayet altında olmayan küçük için
- Kısıtlanan ergin için
- Vesayet makamı: sulh hukuk mahkemesi

↳ Ana ve babanın ergin olmayan çocuklarının **şahsı ve malları** üzerindeki yetkisi: **velayet**. **KPSS 2020**

Tüzel kişiler: kişi topluluğu mu, mal topluluğu mu?

KİŞİ TOPLULUĞU

Dernek

En az 7 gerçek ya da tüzel kişi; kazanç paylaşma dışında belirli ve ortak bir amaç için bilgi ve çalışmasını sürekli birleştirir.

KPSS 2021

DERNEKLERİN BİRLİĞİ

Federasyon, konfederasyon

Federasyonu aynı amaçlı en az 5 dernek, konfederasyonu en az 3 federasyon kurar.

MAL TOPLULUĞU

Vakıf

Yeterli mal ve haklar belirli ve sürekli bir amaca özgülenir.

Dernek kurmak

- Dernek en az 7 gerçek ya da tüzel kişiyle kurulur; kurmak için **önceden izin** gerekmez (Anayasa md. 33). KPSS 2016
- Hukuka ya da ahlaka aykırı amaçla dernek kurulamaz.

5 Eşya ve Borçlar Hukuku

Eşya hukukunda üç kavram

EN GENİŞ AYNI HAK

Mülkiyet

Hukukun sınırları içinde dilediği gibi kullanma, yararlanma ve tasarruf etme yetkilerinin hepsi.

KPSS 2017

HAK DEĞİL, OLGU

Zilyetlik

Bir şey üzerinde fiili hâkimiyet: kiracı da zilyettir ama malik değildir.

DEVLETİN SORUMLULUĞUNDA

Tapu sicili

Taşınmazlar üzerindeki hakları gösterir: tapu kütüğü, kat mülkiyeti kütüğü, yevmiye defteri, belgeler ve planlar. Sicilin tutulmasından doğan zarardan Devlet sorumlu.

KPSS 2022 (iptal)

⚠ ÖSYM tuzağı

Kullanma, yararlanma ve tasarrufun **hepsini** veren aynı hak **mülkiyet**. Zilyetlik sadece fiili hâkimiyet; oturma ve rehin ise sınırlı aynı haklar. KPSS 2017

Borç nereden doğar?

- 1 **Sözleşme** (hukuki işlem): tarafların karşılıklı ve birbirine uygun iradesiyle kurulur.
- 2 **Haksız fiil**: kusurlu ve hukuka aykırı bir fiille başkasına zarar vermek.
- 3 **Sebepsiz zenginleşme**: haklı bir sebep olmadan başkasının malvarlığından ya da emeğinden zenginleşmek; zenginleşen geri verir.

↳ Borçlar Kanunu'na göre borcun **üç kaynağı** var; üçü birlikte sorulursa hepsi doğru.

KPSS 2019

KODLA

Fakir Hasan Zengin Kemal'i İzledi

Haksız fiilin beş unsuru: **Fiil**, **Hukuka aykırılık**, **Zarar**, **Kusur**, **İllyet** (uygun nedensellik) bağı. Tazminat **zararı** gidermek için verilir.

Tazminat ve hükümsüzlük

- Tazminata, haksız fiilin **zarar** unsurunu gidermek için hükmedilir: zarar yoksa tazminat da yok. **KPSS 2023**
- Sözleşme **kesin hükümsüz**: kanunun emredici hükümlerine, ahlaka, kamu düzenine, kişilik haklarına aykırıysa ya da konusu baştan imkânsızsa. **KPSS 2020**
- Bedelin **ödenmemesi** sözleşmeyi hükümsüz kılmaz: bu borca aykırılık; borçlu temerrüde düşer, faiz işler. **KPSS 2020**

6 ÖSYM tuzakları: tek sayfada

Her çıkmış sorunun bir tuzağı var. Sınavdan önceki son tekrar için bu liste yeter.

- 1 2014'teki sıra: KHK tüzükten, tüzük yönetmelikten üstün. Bugün KHK ve tüzük çıkarılamıyor; sıra Anayasa, kanun, Cumhurbaşkanlığı kararnamesi, yönetmelik. **KPSS 2014**
- 2 Tehlikeyle ilgisiz üçüncü kişinin malına zarar: ıztırar (zorunluluk) hâli. Saldırgana karşı korunma meşru müdafaa. **KPSS 2014**
- 3 "Ayn ortası 15'i" kuralı yorumlayıcı; tamamlayıcı ya da emredici değil. **KPSS 2015**
- 4 Otelcinin ödenmeyen ücret için eşyayı alıkoyması kendi hakkını kendi gücüyle koruma; haklı savunma ya da zorunluluk hâli değil. **KPSS 2015**
- 5 Dernek en az 7 gerçek ya da tüzel kişiyle kurulur; 3 ya da 5 geldirici. **KPSS 2016**
- 6 Kendi fiiliyle hak kazanmak ve borç altına girmek fiil ehliyeti; haklara sahip olabilmek hak ehliyeti. **KPSS 2016**
- 7 Kullanma, yararlanma ve tasarrufun hepsini veren aynı hak mülkiyet; zilyetlik sadece fiilî hâkimiyet. **KPSS 2017**

- 8 Danıştay incelemesinden geçen düzenleme tüzüktü (2017'de kalktı); yönetmelik Danıştay'a gitmez. **KPSS 2017**
- 9 Erginlik kural olarak 18 yaşın doldurulmasına bağlı; ayırt etme gücü fiil ehliyetinin ayrı bir şartı. **KPSS 2018**
- 10 Gereken özeni gösterip engeli bilmemek iyi niyet; özen göstermeyen iyi niyet iddia edemez. **KPSS 2018**
- 11 Adı değiştirmek için mahkemeye başvurulur; noter, valilik ya da nüfus müdürlüğü değil. **KPSS 2019**
- 12 Borcun üç kaynağı var: sözleşme, haksız fiil, sebepsiz zenginleşme. Üçü birlikte sorulursa hepsi doğru. **KPSS 2019**
- 13 Ana-babanın ergin olmayan çocuk üzerindeki yetkisi velayet; vesayet, velayet altında olmayan küçük ve kısıtlı içindir. **KPSS 2020**
- 14 Bedelin ödenmemesi kesin hükümsüzlük sebebi değil; emredici hükme, ahlaka, kamu düzenine, kişilik haklarına aykırılık ve imkânsızlık öyle. **KPSS 2020**
- 15 Eşler arasında hısımlık yok; kardeş, teyze, torun, kuzen kan hısmı. **KPSS 2021**
- 16 En az 7 kişi ve kazanç paylaşmayan ortak amaç: dernek. Vakıf mal topluluğu, şirket kazanç paylaşır, federasyon derneklerin birliği. **KPSS 2021**
- 17 Taşınmazlardaki hakları gösteren, Devletin sorumluluğundaki sicil tapu sicili; zilyetlik ya da mülkiyet karinesi değil. **KPSS 2022 (iptal)**
- 18 Mahkeme kararı istemeyen erginlik: 18 yaş ve evlenme. İstek ve veli rızasıyla erginlik (kazai rüşt) mahkeme kararıyla olur. **KPSS 2022**
- 19 Nafaka kişiye bağlı, devredilmez; rehin ve mülkiyet devredilir. **KPSS 2023**
- 20 Tazminat haksız fiilin zarar unsurunu giderir; kusur ve hukuka aykırılık sorumluluğun şartı. **KPSS 2023**
- 21 Hakkın kötüye kullanılması yasağı TMK md. 2'de, dürüst davranma başlığında; ispat yükü ya da hâkimin takdiri değil. **KPSS 2023**
- 22 Müteselsil borçlulardan birinin feragati ötekilere karşı ileri sürülemez: emredici. Ayın başı-sonu: yorumlayıcı. Mal değişim tarifi: tanımlayıcı. **KPSS 2024**

23. Hak ehliyeti ana rahmine düşünce başlar ama sağ doğmak koşuluyla; ergin olmak ya da nüfusa kayıt şart değil. **KPSS 2024**

7. Kendini dene: doğru mu, yanlış mı?

Önce D ya da Y'yi işaretle; cevaplar sayfanın sonunda.

1. Hak ehliyeti için ayırt etme gücü gerekir.	☐ D ☐ Y
2. Evlenen küçük, mahkeme kararı olmadan ergin olur.	☐ D ☐ Y
3. 15 yaşını dolduran küçük, velisi razıysa kendiliğinden ergin olur.	☐ D ☐ Y
4. Eşler birbirinin kan hısımdır.	☐ D ☐ Y
5. "Aydın ortası denince 15'i anlaşılır" kuralı yorumlayıcı bir kuraldır.	☐ D ☐ Y
6. Nafaka hakkı başkasına devredilebilir.	☐ D ☐ Y
7. Dernek en az yedi gerçek ya da tüzel kişiyle kurulur.	☐ D ☐ Y
8. Zilyetlik, kullanma ve tasarruf yetkilerinin hepsini veren aynı haktır.	☐ D ☐ Y
9. Kanunda hüküm yoksa hâkim önce örf ve âdet hukukuna bakar.	☐ D ☐ Y
10. Sözleşme bedelinin ödenmemesi sözleşmeyi kesin hükümsüz kılar.	☐ D ☐ Y
11. Tapu sicilinin tutulmasından doğan zararlardan Devlet sorumludur.	☐ D ☐ Y
12. Cumhurbaşkanlığı kararnamesi ile kanun gelişirse kararname uygulanır.	☐ D ☐ Y

Cevaplar

1. Y Hak ehliyeti her insanda var; ayırt etme gücü fiil ehliyetinin şartı.	7. D TMK md. 56.
2. D Evlenme kişiyi kendiliğinden ergin kılar.	8. Y O mülkiyet; zilyetlik fiili hâkimiyet.
3. Y Mahkeme kararı gerekir (kazai rüşt).	9. D TMK md. 1; o da yoksa kanun koyucu gibi karar verir.
4. Y Eşler arasında hısımlık yoktur.	10. Y Borca aykırılık; temerrüt ve faiz doğar.
5. D Tarafların sözünü açıklıyor.	11. D TMK md. 1007; Devlet kusurlu görevliye rücu eder.
6. Y Kişiye bağlı bir hak, devredilmez.	12. Y Kanun uygulanır (Anayasa md. 104).

Kaynak: Konu kapsamı ve ağırlık: ÖSYM 2026-KPSS Kılavuzu, Tablo 1. Soru yılları: ÖSYM 2014-2024 KPSS Genel Kültür testleri.